

a szövegben, mint p. o. közület (53. l.), szóratok (65. l.), iskoláság (107. s 156. l.), összerakó ítélet (167. l.), korábbani (176. l.), eszközi (175. l.), kiinduláspont (178. l.), életművetlen (183 l.), előderőket (196. l.), tartékonyág (196. l.), összít (197. l.), tudalmatlan (201. l.) s külsőíteni (202. l.) stb.

Az orthographiában sem következetes. Van p. o. a könyvben: physika, phisika és phisica; Athen, Athenäbe, Ahtenaebe, athenbéli s athenci; stoicus és epikureus; fantázia és phantasia; phylosophiától és philosophiától; determinismus és determinizmus; metaphisica és metaphisica; real, realé és reál.

A főbb nyomtatási hibák közül a következőket említjük: Lebens- wise,- weise helyett (66. l.), inductió inductiv h. (45. l.), kriteiumra kriteriumra h. (68. l.), Gewiessheit, Gewissheit h. (74. l.), im ihm h. (79. l.), út új h. (84. l.). Kelem Kelemen h. (85. l.), jezsuiták jezsuiták h. (125. l.), kirélynő királynő h. (125. l.), phlozóphus philoszóphus h. (148, 182. s 185. l.), összrakó összerakó h. (167 l), Grudlage Grundlage h. (177. l.), gyakorlatl gyakorlati h. (179. l.), támasgásai támadásai h. (181. l.), rendszrre rendszere h. (187. l.) fogalmában fogalmában h. (193. l.), Schopenhaur Schopenhauer h. (201. l.) állattól állattól h. (211. l.).

Különben a művet igazán nyereségnek tartjuk szegényes philos. irodalmunkban. A mű kiállítása dícséri Metzger B. könyvnyomdáját.

Eperjes.

*Dr. Szlávik Mátyás.*

## Különfélék.

Szarvas Gábor.

Október 12-dikén reggeli öt órakor hunyta le szemét örökre Szarvas Gábor, tudományos életünknek e messze kimagasló alakja, kinél szélesebb körre ható munkássága magyar nyelvésznek korunkban nem volt. Legnagyobb hatást a Magyar Nyelvőr cz. folyóiratával ért el. Ennek hasábjain kezdett kéréllhetetlen harcot a nyelvújítás visszaélései, a nyelvünkbe betolakodott barbarizmusok ellen, itt küzdött ellenük a modern tudomány elveivel, a tények hatalmával, sokszor a guny és sarcasmus fegyverével, míg eszméit diadalra nem vitte.

Akárhová tekintünk a magyar irodalomban, akár a szép próza, akár a tudomány nyelvére, mindenütt ott van az ő nagy reformátori működésének áldásos nyoma. Az új korszak Kazinczy Ferencze ő, a ki

nyelvünk megújhódását akarta, mint amaz, csakhogy magyaros, nemzeti szellemben.

Áldás érte nemes hamvaira!\*)

H. I.

### Szentjóni Szabó László emlékezete.

Száz esztendeje múlt ma, e hó 10-én annak, hogy a kufsteini vár sötét börtönében egy magyar poéta húnyt el, vigasztalanul, rab-ságban. Szentjóni Szabó László, a magyar dalköltő, 1795. október 10-én lehelte ki nemes lelkét a szabadság ellen emelt gyászos emlékü sziklavárban. 28 éves volt a magyar irodalom e nemes martirja, kit poétikus lelkének lovagias becsületérvése vitt a halált hozó penészes börtönbe. Igaz kegyelettel emlékezünk meg róla, ki, mint a Martinovics-féle összeesküvés nemesebb eszméinek egyik vértanúja, egy évszázad óta alusza örök álmát. Vajjon nem dobbant-e meg sírjában is, kihűlt szíve, midőn épen most megvalósultak legalább részben amaz eszmék, melyeket ő önzetlenül és ideálisan vallott, az ingatag jellemű Martinovics túlzásai nélkül? Szentjóni Szabó László élte folyása, rövid vonásokban vázolván ez volt:

1767-ben jun 22-én született Ottományoson, Biharmegyében, református családból. Tanulmányait, miután szülőfaluja népiskolájában elvégezte, Debreczenben folytatta. A lelkészi pályára készült, azonban József császár, ki u. n. »nemzeti iskolákat« létesített, 1786-ban Nagyváradra kinevezte a szorgalma és tehetsége által kiváló ifjút tanítónak, majd 1790-ben áttétette Nagybányára a kir. gimnáziumhoz, mint a rhetorikai osztály tanárát. Ez utóbbi helyén még egy évet sem töltött be, József császár meghalt és reformjai vele együtt megszűntek. Szentjóni Szabó Lászlót — mint a többi protestáns tanárokat — elmozdították a katolikus iskoláktól és ő is kenyér nélkül maradt.

Most már nem akart az általa félbenhagyott theologiai pályához visszatérni, hanem a jogi pályára lépett. 1794-ben Biharmegye tiszteletbeli jegyzőjévé választották s ugyanekkor gr. Teleki Sámuel magántitkárául fogadta. Sorsa ismét jobbra fordult, de meg volt írva a végzet könyvébe, hogy életében kevés legyen a derű. A Martinovics-féle összeesküvés két részese, Szentmarjay és állítólag Hajnóczy, a miben azonban kételkedünk, megismertették vele a titkos társaságot és a Martinovics által fordított híres kátét. Szentjóni Szabó be is vettette magát a szövetségbe, később azonban látván Martinovics túlzó és veszedelmes czélját, kilépett közülök. Mint becsületes magyar embernek, eszébe sem jutott az, hogy följelentse a szövetség tagjait. E jellemes cselekedete vitte a legnagyobb veszedelembé. A mint porbe

\*) Szarvas Gábor életét és működését folyóiratunk jövő számában bővebben méltatjuk.

fogták az összeesküvés részeseit, az ő neve is a vádlottak közé került. Hiába bizonyította be, hogy ő kilépett a többiek sorából, azt, hogy nem jelentette fel őket, éppen akkorá bűnnek számították, mintha köztük maradt volna. És 1795 május 5-én a kir. tábla, örök szégyenére az ítélet hozóinak, halálra ítélte Szentjóni Szabót. Másnap a hétszemélyes tábla megrősítette az ítéletet. A király kegyelem útján fogságra változtatta az ítéletet.

Szentjóni Szabót Kufstein várába vitték, a hol azonban nem sokáig szenvedett, néhány hónap múlva elpusztította beteges testét a börtön levegője. Még abban az esztendőben, október 10-én meghalt.

Szentjóni Szabó László, mint író 1787-ben lépett föl először a Magyar Művészetben, 1788-ban a Kassai Magyar Társaság tagjai közé lépett és a társaság közlönyében, a Magyar Művészetben, számos becses próza- és versközleményt adott. Több verse az Orfeuszban jelent meg. Neve, főként mint dalköltő, az egész országban ismeretessé vált. A kassai társaság népies, de válogatós irányát követte szép sikerrel. Költeményei, főként azok, melyek nem az akkor divatos alkalmi költemények közé tartoznak, nemes és komoly érzellemmel vannak tele. Itt-ott kedélyes, népies humor csillan fel egy-egy versében (Az együgyű paraszt.) Sokoldalú tehetségére vall, hogy lírai működése mellett a drámával is szerencsés próbált, a mi az akkori kor termékeihez viszonyítva, elég jól sikerült. Legbecsesebbek azonban lírai versei, melyek némelyikét ma is élvezettel olvashatjuk.

Ne feledjük el, hogy 28 éves korában, ifjúkorának legszebb idejében, váltotta meg a halál a rabságból. Ha ez a szelídelelkű, nemes érzésekkel tele, a népies nyelvel oly jól bánni tudó poéta tovább élhet vala, ki tudja, mivé fejlődik tehetsége.

Halálának százados évfordulóján e rövid méltatással csupán emlékének akartuk meghozni az őszinte kegyelet engesztelő áldozatát

Kolozsvár, 1895. okt. 10.

*Gyalui Farkas.*

**Utiemlék a tavak országából** cz. alatt Merza Gyula, az Erdélyi Kárpát-Egylet derék pénztárosa, 38 lapra terjedő füzetben az általa méltán osztrák Svájcznak nevezett Salzkammergut-ról érdekes útleírást adott ki. A szerző vidáman, ötletesen ad számot benyomásairól, sok mindent meglát útjában s olyasmit, a mit nálunk is szükségesnek vélne a turistaság előmozdítása ügyében, hangsúlyoz is. Az az óhajta, hogy „tegyünk koronként a hazai kirándulások mellett külföldi utazásokat is, mert ha az ott künn tapasztaltakat itthon értékesítjük, annál jobban fogjuk felvirágoztatni azt a még oly rövid időre is fájó szívvel elhagyott rögött, melyet szülőföldünknek nevezünk.“ Merza Gyula ez útleírása igen kellemes és érdekes olvasmány, melynek turisztikai szempontból is van becsé. Gy.

Az „Olcso Könyvtár“-ban, melyet Gyulai Pál szerkeszt s a Franklin-Társulat ad ki, legújabbán kilencz kis kötet jelent meg, melyek a következő műveket tartalmazzák: *Balzac Honoré elbeszéléseiből*. Francziából fordították Béri Géza és Béri Gyula. Balzac öt elbeszélését adja, a Harminczéves nőt, a Családi élet nyugalmát, a Grande-Bretéche kastély titkát, a Titkos gyötrelmeket és Az erszényt. Az elbeszélésekhez Béri Géza írt tartalmas előszót, ismertetve Balzac életét és méltatva irodalmi működését. — *La Rochefoucauld gondolatai*. Fordította Béri Gyula. (347. sz.) Ára 40 kr. La Rochefoucauld szellemes maximái egy részét Kazinczy Ferencz is átültette irodalmunkba. La Rochefoucauldról jogosan szokás mondani, hogy e kis könyvében mindaz benne van, a mit az emberi társadalomról már elmondtak. — *Guizot: A democratia Franciaországban*. Ford. Kohlbauer Ferencz (348 sz.) 20 kr. A nagy francia államférfiú és minister kicsi, de nagyjelentőségű munkájának kiadásával hézagot pótol az Olcso könyvtár szerkesztője politikai irodalmunkban. A ki politikával foglalkozik, annak ismernie kell, de nagy érdeklődéssel fogja olvasni minden művelt ember, a ki csak kissé törődik társadalmunk irányeszméivel. — *Gróf Zrinyi Miklós: Szigeti veszedelem*. Az első 1651-iki kiadás után hatodik kiadás. (340. sz.) A költő életrajzával Toldy Ferencztől. Ára 60 kr. — *Mozart prágai utazása*. Irt. Mörike Ede. (350. sz.) 20 kr. A német elbeszélő költészet egyik gyöngye, mely már megjelenésekor (1856) osztatlan tetszésben részesült. Különösen Mozart megragadó, költői vonásokban gazdag jellemzése teszik e bájos elbeszélést a költészet egyik el nem évülő remekévé. — *Carlyle: Scott Walter*. Angolból fordította Baráth Ferencz. (351. sz.) Ára 20 kr. Carlylenak e tanulmánya egyike a világhírű gondolkodó legszebb essayinek. A míg egyfelől az írás s közelebb a regény-írás feltételeit fejtegeti mélyrehatóan s itt-ott remek humorral: ugyanakkor kegyetlen igazsággal bonczolja szét Scott Walternek úgy műveit, mint nyilvános életét, de egyszersmind mély rokonszenvvel. — *Freemann Edward: A történelem tanulmányozásának módszerei*. (352. sz.) A tudós tanár egyetemi előadásainak a gyűjteménye. A fordítást az angol eredetiből Hegedűs Pál tanár végezte nagy lelkiismeretességgel és magyaros zamattal irálylyal. Nálunk, a hol a történelem philosophiájával és módszereivel oly kevesen foglalkoznak, ez a könyv valósággal hézagpótló. (352 lap ára 60 kr.) — *Lescaut Manon és Des Grieux lovag története*. Irt. Prévost abbé. Sainte-Beuve bevezetésével, francziából fordította Visi Imre. (353. sz.) 50 kr. Könyvalakban most lát először napvilágot a francia irodalomnak ez a gyöngye, melylyel a magyar szép-irodalom maradandó értékű kötettel gyarapodott. — *Kazinczy Ferencz versei*. Kiadta Kazinczy Gábor, harmadik kiadás, ára 30 kr. (354. sz.) K. G. előszavával.